

Лекція 1

Вступ до реновації міського середовища

1. Вступ

Поняття реновації міського середовища посідає особливе місце в сучасній архітектурній та містобудівній науці. Стрімкий розвиток міст у XX–XXI століттях, трансформація економіки, поява нових технологій та соціальні виклики формують потребу у переосмисленні того, як саме міста можуть оновлюватися, зберігаючи свою історичну ідентичність та одночасно інтегруючись у глобальні процеси.

Реновація — це не лише фізичне відновлення будівель чи просторів, але й комплексна стратегія, що охоплює економічні, соціальні, культурні та екологічні аспекти. Вона спрямована на створення якіснішого середовища для життя людей, стимулювання розвитку бізнесу, підтримку культурних ініціатив, підвищення рівня комфорту та екологічної безпеки.

Актуальність вивчення реновації для майбутніх архітекторів та урбаністів полягає в тому, що саме вони стають творцями нової міської реальності. Сучасні підходи до проєктування вже не обмежуються архітектурною естетикою — вони враховують соціальні запити, економічну доцільність, екологічну сталість і технологічні можливості.

2. Понятійний апарат

Щоб зрозуміти, що таке реновація, потрібно розмежувати її з близькими за змістом поняттями.

- **Реновація** — оновлення міського середовища, що передбачає комплексну модернізацію територій, будівель та інфраструктури з урахуванням сучасних потреб, збереженням культурних цінностей та інтеграцією нових функцій.
- **Реставрація** — відновлення будівлі або об'єкта у первісному вигляді, максимально наближеному до історичного стану.
- **Реконструкція** — зміна конструктивних або планувальних рішень будівлі чи простору, що дозволяє адаптувати їх під нові функції.
- **Редевелопмент** — повторний розвиток території, найчастіше індустриальних зон, з метою створення нових житлових, комерційних або культурних функцій.
- **Ревіталізація** — відновлення занедбаних або деградованих міських просторів з метою повернення їм життєвих функцій.

- **Модернізація** — технічне чи функціональне оновлення будівлі чи простору без кардинальної зміни його функцій.

Таким чином, реновація виступає найбільш комплексним поняттям, яке охоплює елементи всіх перелічених підходів.

3. Історичний розвиток концепції реновації міст

3.1. Античні міста

Перші приклади оновлення міського середовища можна віднайти ще в античні часи. Стародавні грецькі поліси (Афіни, Спарта, Мілет) будувалися за принципами, що передбачали регулярне оновлення громадських просторів. Афінський агора — головна площа міста — неодноразово перебудовувалася, пристосовуючись до нових політичних і торговельних функцій.

У Стародавньому Римі прикладом реновації є **Форум Романум**, який змінювався протягом кількох століть: нові базиліки, тріумфальні арки, пам'ятники та терми інтегрувалися в уже існуючу структуру. Римські імператори фактично застосовували ранні методи ревіталізації — замість знесення старого середовища вони поєднували нові форми з попередніми.

Важливо, що античні міста впровадили **системний підхід** до планування — вулиці, акведуки, громадські споруди були інтегрованими елементами єдиного міського організму. Це стало базисом для подальших концепцій оновлення.

3.2. Середньовічні трансформації

У середньовіччі (V–XV ст.) розвиток міст відбувався в умовах обмеженого простору за міськими стінами. Реновація мала оборонний характер: заміна старих укріплень, добудова веж, укріплення воріт. Водночас у багатьох європейських містах (Прага, Париж, Любек) не перебудовувалися ринкові площі, сакральні комплекси та ратуші, які залишалися осередками громадського життя.

Важливо, що у середньовіччі сформувалася **концепція гільдій і цехів**, які впливали на просторову організацію міст. Реновація будівель часто відбувалася силами самих громадян, що свідчить про ранні форми «партисипативного містобудування».

3.3. Ренесанс і Бароко: естетика міського оновлення

У XV–XVII ст. з поширенням ідей Ренесансу та Бароко реновація набула **репрезентативного характеру**. Міста перетворювалися на простори влади та мистецтва.

- У Флоренції та Римі здійснювалися масштабні перебудови площ і палаців (наприклад, площа Святого Петра в Римі з колонадою Берніні).
- У Парижі з'явилися перші регулярні площі (Площа Вогезів).
- У Відні й Мюнхені створювалися **палацово-паркові ансамблі**, що визначали нову структуру міст.

Реновація в цей період стала інструментом політики та символом могутності держав.

3.4. XVIII–XIX ст.: індустріалізація та Османівська реконструкція Парижа

З початком індустріальної епохи міста стикнулися з новими викликами: перенаселення, бідні житлові умови, відсутність санітарії, транспортні проблеми. Виникла потреба у масштабній перебудові міських просторів.

Найвідомішим прикладом стала **реконструкція Парижа під керівництвом Жоржа-Ежена Османа (1853–1870)**. Її суть:

- знесення тісних середньовічних кварталів;
- прокладання широких бульварів для транспорту й війська;
- створення парків та скверів;
- впровадження нових інженерних систем (каналізація, водопостачання).

«Османізація» Парижа стала еталоном реновації XIX ст., хоч і зазнала критики за руйнування історичної тканини. Водночас вона започаткувала **сучасне містобудівне планування**, орієнтоване на функціональність та інфраструктуру.

3.5. Ранній XX століття: модернізм і утопії

У XX столітті реновація отримала новий імпульс завдяки модерністичним архітекторам.

- **Ебенізер Говард** розробив концепцію «міста-саду» (1898), де поєднувалися переваги міста й природи.
- **Ле Корбюзьє** у «Плані Вуазен» (1925) пропонував знести історичні квартали Парижа й замінити їх висотними блоками, оточеними зеленими зонами.
- **Баухауз** і рух CIAM (Міжнародні конгреси сучасної архітектури) поширювали ідею функціонального зонування: житло, робота, відпочинок, транспорт.

Хоча багато таких утопічних проєктів не було реалізовано, вони вплинули на формування масової житлової забудови після Другої світової війни.

3.6. Повоєнний період і масове житлове будівництво

Після Другої світової війни міста Європи лежали в руїнах, і реновація набула **масштабного відбудовного характеру**.

- У Німеччині та Польщі відновлювалися історичні центри (Варшава реконструювала Старе місто у первісному вигляді).
- У Західній Європі та США переважала модерністська забудова — великі житлові масиви, що часто призводило до одноманітності середовища.

3.7. Кінець ХХ століття: постмодернізм та новий урбанізм

З 1970-х років виникає критика «жорсткого модернізму». Розпочинається пошук шляхів збереження культурної ідентичності міст.

- **Джейн Джейкобс** у книзі «Смерть і життя великих американських міст» (1961) виступила проти знесення історичних кварталів і захищала ідею «живих вулиць».
- Поширюються програми **ревіталізації індустриальних зон** (наприклад, Docklands у Лондоні).
- Виникає рух **New Urbanism** (Новий урбанізм), який закликає створювати компактні, змішані за функціями й орієнтовані на громаду міста.

3.8. Сучасність: реновація як стратегія сталого розвитку

У ХХІ столітті реновація міст стає інтегрованою частиною політики сталого розвитку.

- Використовуються принципи **зеленого будівництва** (екодизайн, енергоефективність).
- У багатьох країнах світу створюються **культурні та креативні кластери** на основі промислових територій (Tate Modern у Лондоні, Промприлад.Реновація в Івано-Франківську).
- Розвиваються **Smart City-проекти** (Барселона, Сінгапур).

Сьогодні реновація — це не лише технічне оновлення, а й **комплексна соціально-економічна стратегія**, яка визначає майбутнє міст у глобальному світі.

4. Світові підходи до реновації

- **Європейська модель** — прагне поєднати збереження історичного середовища з впровадженням сучасних функцій (наприклад, HafenCity у Гамбурзі).
- **Американська модель** — робить акцент на редевелопменті великих територій, часто з радикальним перепрофілюванням (приклад — High Line у Нью-Йорку).
- **Азійська модель** — спрямована на інновації та технології, створення «розумних міст» (приклад — Сонгдо у Південній Кореї).
-

4.1. Європейська модель: баланс традицій і модернізації

Основна ідея: гармонійне поєднання історичної спадщини та сучасних функцій. Європейські країни мають багату культурну історію, тому реновація тут часто означає «**обережне оновлення**», яке не руйнує автентичну тканину міста.

Ключові риси:

- збереження та інтеграція історичних будівель;
- адаптивне використання пам'яток (музеї, бібліотеки, культурні центри в колишніх промислових спорудах);
- ревіталізація набережних, парків, старих кварталів;
- участь громади у плануванні.

Приклади:

- **Барселона (Іспанія):** оновлення після Олімпіади 1992 року — перетворення портової зони на публічні простори.
- **Берлін (Німеччина):** ревіталізація кварталів після падіння Берлінського муру, збереження індустриальних пам'яток.
- **Копенгаген (Данія):** стратегія «місто для людей» (Ян Гейл) — орієнтація на пішоходів і велосипедистів.
- **Відень (Австрія):** розвиток «Seestadt Aspern» — нового району на принципах сталого розвитку.

Переваги: гармонійне поєднання старого й нового, високий рівень комфорту для мешканців, сталість.

Недоліки: висока вартість реставрації, конфлікти інтересів між інвесторами та охоронцями спадщини.

4.2. Американська модель: масштабний редевелопмент

Основна ідея: прагматичний і комерційно орієнтований підхід. Реновація в США часто означає «**тотальну трансформацію**» територій із залученням великих приватних інвестицій.

Ключові риси:

- редевелопмент старих промислових або занедбаних територій;
- створення багатофункціональних комплексів (житло + офіси + торгівля + розваги);
- менше акценту на історичну спадщину, більше — на прибутковість і нові функції;
- розвиток через партнерства між містом і девелоперами.

Приклади:

- **High Line, Нью-Йорк:** парк на місці залізниці, який став каталізатором редевелопменту всього району.
- **Battery Park City, Нью-Йорк:** новий житлово-офісний район на відвоєваних у річки територіях.
- **Millennium Park, Чикаго:** культурний простір на місці колишніх залізничних складів.
- **Detroit (Мічиган):** масштабні програми реновації після занепаду автомобільної промисловості.

Переваги: швидке економічне зростання, залучення інвестицій, створення нових робочих місць.

Недоліки: ризик гентрифікації (витіснення бідніших мешканців), нехтування історичною ідентичністю.

4.3. Азійська модель: інновації та «розумні міста»

Основна ідея: швидка модернізація та впровадження технологій у міський простір. Багато азійських країн у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. пережили стрімку урбанізацію, тому реновація тут часто означає **створення абсолютно нових міських систем** на місці застарілих кварталів.

Ключові риси:

- високотехнологічні рішення (сенсори, big data, smart infrastructure);
- масштабні урядові програми реновації;
- орієнтація на вертикальну забудову та компактність;
- поєднання сучасних технологій із традиційною культурою.

Приклади:

- **Сінгапур:** один із лідерів Smart City — інтеграція зелених дахів, цифрових сервісів, «розумних» транспортних систем.
- **Сонгдо (Південна Корея):** повністю нове «розумне місто», побудоване на рекультивованих територіях.
- **Шанхай (Китай):** перетворення старих промислових зон Pudong на сучасний фінансово-діловий центр.
- **Токіо (Японія):** постійна перебудова міських кварталів із врахуванням ризику землетрусів.

Переваги: інноваційність, висока ефективність, швидка адаптація до потреб економіки.

Недоліки: ризик втрати історичної автентики, надмірна «стерильність» середовища, висока залежність від технологій.

4.4. Порівняння підходів

Критерій	Європейська модель	Американська модель	Азійська модель
Ставлення до спадщини	Максимальне збереження	Часто жертвують	Здебільшого нехтують
Джерела фінансування	Державні + муніципальні	Приватні інвестори	Урядові програми + корпорації
Орієнтація	Людина, культура, сталість	Економіка, девелопмент	Технології, інновації
Ризики	Висока вартість, бюрократія	Гентрифікація	Втрата автентики

Отже, у світі сформувалося кілька моделей реновації.

- **Європейська** робить акцент на спадщині та комфорті.
- **Американська** — на масштабних бізнес-проектах і редевелопменті.
- **Азійська** — на технологіях і «містах майбутнього».

Сучасні українські міста можуть інтегрувати **сильні сторони всіх моделей**, враховуючи власний контекст: поєднувати збереження історії, розвиток економіки та інноваційність.

5. Сучасні тенденції

5.1. Орієнтація на сталий розвиток

Після прийняття концепції **Sustainable Development Goals (Цілі сталого розвитку ООН, 2015)** реновація міст стала інтегрованою у глобальну стратегію розвитку. Суть цього підходу полягає у балансі між економічною вигодою, соціальною справедливістю та екологічною безпекою.

- **Європа:** активно впроваджуються стандарти «зеленого будівництва» (BREEAM, LEED), розширюється мережа зелених зон. Прикладом є проекти «Еко-район Вобан» у Фрайбурзі (Німеччина) та «Hammarby Sjöstad» у Стокгольмі (Швеція).
- **Азія:** у нових містах (наприклад, Сонгдо, Південна Корея) принципи сталого розвитку інтегруються на рівні всієї міської інфраструктури.
- **США:** велика увага приділяється перетворенню старих індустріальних зон на багатофункціональні простори (наприклад, район Meatpacking District у Нью-Йорку).

Таким чином, реновація вже не розглядається як окремий проєкт — вона стає частиною глобальної політики протидії кліматичним змінам.

5.2. Ревіталізація промислових територій

Однією з головних тенденцій останніх десятиліть є перетворення колишніх заводів, фабрик і портових зон у нові креативні кластери.

- **High Line, Нью-Йорк (США):** піднята залізнична колія перетворена на парк, що став одним із найуспішніших прикладів реновації у світі.
- **Tate Modern, Лондон (Велика Британія):** колишня електростанція перетворена на музей сучасного мистецтва.
- **HafenCity, Гамбург (Німеччина):** масштабний редевелопмент портової зони, де створюється новий центр міста з офісами, житлом та культурними просторами.
- **Золяйн-Гельзенкірхен (Німеччина):** шахта і металургійний завод у Рурі перетворені на музейний та рекреаційний комплекс.

Ця тенденція свідчить про **економічну та культурну цінність реновації** — замість руйнування старих об'єктів міста знаходять нові способи їх використання.

5.3. Креативна економіка та культурні кластери

У ХХІ столітті дедалі більшого значення набуває креативна індустрія — мистецтво, дизайн, музика, стартапи, ІТ-сфера. Реновація часто стає інструментом створення **креативних просторів**, які стають центрами розвитку міста.

- **Промприлад.Реновація, Івано-Франківськ (Україна):** приклад того, як колишній завод перетворюється на центр культури, бізнесу та інновацій.
- **Red October, Москва (РФ, до 2022 року активно розвивався):** шоколадна фабрика стала арт-кластером з галереями та офісами.
- **798 Art District, Пекін (Китай):** індустриальні приміщення перепрофільовані під арт-простори та виставкові центри.

Культурна реновація дає містам **імпульс для розвитку туризму, залучення інвестицій та формування нової ідентичності**.

5.4. Зелена та «блакитна» інфраструктура

Екологічний вимір реновації стає ключовим у сучасних містах.

- **Зелена інфраструктура:** створення парків, зелених дахів, вертикальних садів, екологічних кварталів.
- **Блакитна інфраструктура:** інтеграція водойм у міський простір (відновлення каналів, створення набережних).

Приклади:

- **Cheonggyecheon Stream, Сеул (Південна Корея):** колишня автострада перетворена на відкриту річку з пішохідними зонами.
- **Singapore Green Plan:** місто-держава активно впроваджує вертикальне озеленення і перетворюється на «місто-сад».
- **Копенгаген (Данія):** розробка системи «блакитно-зеленої інфраструктури» для захисту від повеней.

Зелена реновація дозволяє містам адаптуватися до кліматичних змін та підвищувати якість життя мешканців.

5.5. Партисипативні практики (участь громади)

Однією з нових тенденцій є залучення мешканців до процесів ухвалення рішень. Міста більше не розглядаються як «проекти згори», натомість важлива думка громади.

- **Париж:** у 2014 році створено програму «Participatory Budget», де мешканці самі обирають проекти для фінансування.
- **Барселона:** платформа «Decidim» дозволяє жителям голосувати за ініціативи реновації онлайн.
- **Львів (Україна):** програма «Громадський бюджет» профінансувала десятки проектів з оновлення дворів та публічних просторів.

Це сприяє формуванню **відповідального міського суспільства**, яке впливає на якість середовища.

5.6. Smart City та цифрові інновації

Технології стають невід'ємною частиною реноваційних практик. Цифрові інструменти використовуються для моніторингу стану будівель, управління транспортом і комунальними системами.

- **Барселона (Іспанія):** сенсори у міському просторі регулюють освітлення та енергоспоживання.
- **Сінгапур:** створення цифрових двійників міста для управління інфраструктурою.
- **Таллінн (Естонія):** цифрова міська інфраструктура забезпечує прозорість управління і доступ громадян до послуг.

Реновація у поєднанні з цифровими технологіями дає можливість створювати **більш адаптивні, безпечні та енергоефективні міста**.

1. **Креативні та культурні кластери** (Tate Modern у Лондоні).
2. **Зелені зони та еко-підходи** (Vauban District у Фрайбурзі).
3. **Партисипація** — активна участь громади в ухваленні рішень.
4. **Smart City** — цифрові технології у реновації.

6. Виклики XXI століття у сфері реновації міського середовища

Реновація у XXI столітті — це не лише архітектурна чи технічна діяльність. Це багатовимірний процес, що поєднує **економіку, соціальну сферу, екологію, політику та управління**. Сучасні міста стикаються з новими викликами, які часто не мали аналогів у попередні епохи.

6.1. Економічні виклики

1. Фінансування реноваційних проєктів

- Реновація зазвичай потребує **більших витрат, ніж нове будівництво** (реставрація фасадів, інженерні підсилення, збереження культурних елементів).
- Часто бракує державних коштів, а приватні інвестори не завжди зацікавлені в проєктах з низькою комерційною віддачею.

◆ *Приклад:* у Польщі держава активно співфінансує реновацію історичних центрів міст через спеціальні фонди ЄС.

2. Нерівність у доступі до ресурсів

- Великі столиці (Київ, Варшава, Берлін) отримують значні інвестиції, тоді як малі міста та периферійні території залишаються поза увагою.
- Це створює ризик **«міст-лідерів» і «міст-аутсайдерів»**.

3. Гентрифікація

- Після реновації вартість житла різко зростає. Це веде до витіснення малозабезпечених мешканців і руйнування соціальної структури.
- З одного боку — зростання інвестиційної привабливості, з іншого — соціальна напруга.

◆ *Приклад:* у районі Shoreditch у Лондоні креативні простори спричинили подорожчання оренди й витіснення місцевих мешканців.

6.2. Соціальні виклики

1. Баланс інтересів мешканців і девелоперів

- Часто громада має власне бачення розвитку простору, яке не збігається з планами забудовників.
- Ігнорування інтересів громади призводить до протестів та конфліктів.

◆ *Приклад:* у Стамбулі (парк Гезі) протести 2013 року почалися через спробу забудови зеленого простору.

2. Збереження культурної ідентичності

- Глобалізація призводить до уніфікації архітектури (торгові центри, бізнес-центри, стандартні житлові комплекси).

- Реновація має враховувати **місцеві традиції та історію**, інакше міста втрачають свій унікальний характер.
- 3. Соціальна сегрегація**
- Нові престижні квартали після реновації часто відгороджуються від старих районів.
 - Це поглиблює поділ на «багаті» та «бідні» зони.
- ◆ *Приклад:* у Нью-Йорку район Hudson Yards критикують як «острів багатих», що не інтегрований у міське середовище.

6.3. Екологічні виклики

1. Кліматичні зміни

- Підвищення температур, ризик повеней, екстремальні погодні умови вимагають нових рішень у реновації.
- Будівлі мають бути адаптивними, енергоефективними та стійкими.

◆ *Приклад:* у Копенгагені розробили систему «блакитно-зеленої інфраструктури» для захисту міста від злив і підтоплень.

2. Збереження біорізноманіття

- Урбанізація часто знищує природні екосистеми.
- Сучасна реновація має інтегрувати зелені коридори, парки, міські ліси.

3. Відходи та ресурси

- Реконструкція генерує величезні обсяги будівельних відходів.
- Нові стандарти вимагають **переробки матеріалів** та повторного використання.

6.4. Політичні та управлінські виклики

1. Недосконалість законодавства

- У багатьох країнах відсутня чітка правова база для реновації.
- Наприклад, у пострадянських державах досі діють застарілі норми радянського містобудування.

2. Бюрократія та корупція

- Затримки дозволів, неузгодженість між відомствами, тиск на інвесторів.
- Це призводить до зриву проєктів або їх неякісної реалізації.

3. Брак стратегічного планування

- Часто реновація проводиться точково (окремі будівлі, квартали), без інтеграції у **загальну стратегію розвитку міста**.
- У результаті виникають «розірвані» простори, які не працюють як єдина система.

◆ *Приклад:* в Україні є багато прикладів локальних проєктів (скверів, парків), але бракує комплексних міських програм реновації.

6.5. Технологічні виклики

1. Інтеграція «розумних технологій»

- Використання сенсорів, big data, цифрових двійників міст вимагає значних інвестицій.
- Існує ризик «цифрової нерівності», коли частина населення не має доступу до цих технологій.

2. Кібербезпека

- Smart City стає вразливим до кібератак. Це створює нові ризики для міської інфраструктури.

3. Сумісність старого й нового

- Багато будівель у містах — історичні. Інтегрувати в них сучасні технології (енергетика, комунікації) технічно складно і дорого.

7. Висновки

Реновація є не лише архітектурною, але й соціальною, економічною та екологічною категорією. Вона стає ключовим інструментом сталого розвитку міст, балансуючи між збереженням спадщини та впровадженням інновацій.

7.1. Реновація як багатовимірне явище

Реновація міського середовища — це не просто перебудова чи ремонт будівель. Це **комплексний процес трансформації міста**, який поєднує:

- **архітектурний вимір** (оновлення будівель і просторів),
- **соціальний вимір** (покращення якості життя мешканців),
- **економічний вимір** (залучення інвестицій, розвиток підприємництва),
- **екологічний вимір** (сталий розвиток, адаптація до клімату),
- **технологічний вимір** (цифровізація, smart city).

Отже, реновація стає **містком між минулим і майбутнім міста**, дозволяючи інтегрувати культурну спадщину з сучасними функціями.

7.2. Історичний досвід реновації міст

Аналіз історії показує, що оновлення міст завжди було реакцією на **соціальні, економічні та політичні потреби**:

- в античності — адаптація під потреби імперій (Рим, Афіни);
- у середньовіччі — перебудова укріплених міст під зростаюче населення;
- у XIX ст. — масштабні реконструкції індустріальних центрів (Османівський Париж);
- у XX ст. — модерністичні проекти, повоєнна відбудова, постіндустріальна ревіталізація.

Цей досвід показує, що **реновація — постійний і безперервний процес**, а не одноразова дія. Вона завжди відображає **дух часу**.

7.3. Світові моделі реновації

У XXI ст. сформувалося кілька домінантних моделей:

- **Європейська** — орієнтована на збереження спадщини, комфортність і сталість.
- **Американська** — прагматичний редевелопмент, орієнтація на економіку.
- **Азійська** — швидка модернізація та інновації, створення «розумних міст».

Жодна з моделей не є універсальною. Вони відображають **регіональні контексти** і водночас пропонують уроки, які можуть інтегрувати інші країни.

7.4. Сучасні тенденції

Сьогодні реновація розглядається у світлі глобальних викликів:

- розвиток **зелених інфраструктур** (eco-friendly city),
- створення **креативних кластерів** у колишніх промзонах,
- **участь громади** у плануванні (партисипація),
- впровадження **цифрових технологій** у міський простір.

Ці тенденції демонструють, що сучасне місто має бути:

- екологічним,
- інклюзивним,
- інноваційним,
- гнучким до змін.

7.5. Виклики XXI століття

Найбільші проблеми, з якими стикається реновація:

- **економічні** (фінансування, гентрифікація, нерівність у розвитку);
- **соціальні** (конфлікти інтересів, культурна ідентичність, сегрегація);
- **екологічні** (зміна клімату, відходи, біорізноманіття);
- **політичні та управлінські** (бюрократія, відсутність стратегій);
- **технологічні** (цифрова нерівність, кібербезпека, сумісність старого й нового).

Рішення цих проблем можливе лише через **інтегровані підходи** та **довгострокове планування**.

7.6. Значення реновації для майбутнього міст

- Реновація є **необхідною умовою сталого розвитку міст**.
- Вона дозволяє **економити ресурси**, замість безконтрольної експансії.
- Вона сприяє **підвищенню якості життя населення**.
- Вона формує **конкурентоспроможність міст у глобальній економіці**.

Українські міста стоять перед особливим завданням: поєднати **збереження історії** та **створення сучасних просторів**, здатних конкурувати на міжнародному рівні.

7.7. Узагальнення

Отже, реновація — це **багатогранний процес**, що виходить далеко за межі архітектури. Вона включає економіку, соціологію, екологію, управління та технології.

У ХХІ столітті успішне місто — це те, яке здатне:

- зберегти своє культурне обличчя,
- інтегрувати інновації,
- забезпечити комфорт і безпеку мешканців,
- залишатися гнучким до викликів глобального світу.

Реновація стає ключем до формування **«міста для людей»**, яке є не лише функціональним, а й натхненним, справедливим і стійким.

8. Питання для самоконтролю

1. Чим реновація відрізняється від реконструкції та реставрації?
2. Які особливості реконструкції Парижа Жоржем Османом?
3. Які приклади реновації можна віднести до креативних кластерів?
4. Які сучасні виклики постають перед українськими містами?